

کهگیلویه و بویراحمد یکی از استان‌های جنوب غربی ایران است که به داشتن جاذبه‌های طبیعی بکر و خیره‌کننده، رودهای پرآب و مردمان مهمان‌نواز شهرت دارد.

تاریخچه

سرزمینی که کهگیلویه و بویراحمد کنونی در آن واقع شده است، پیشینه‌ای دیرین دارد اما شکل‌گیری این استان با تقسیمات کنونی کشوری به کم‌تر از پنجاه سال پیش بازمی‌گردد.

ایل بویراحمد که از ساکنان اصلی این استان هستند، در دوره قاجاریه قدرت فراوانی به دست آوردند و تا مدت‌ها با جنگ‌های داخلی و قومی به تحکیم قدرت پرداختند. در زمان پهلوی اول و دوم بخش‌هایی از این استان به استان فارس و بخش‌هایی به استان خوزستان تعلق داشت تا این‌که از سال ۱۳۴۲ خورشیدی به بعد این منطقه به فرمانداری کل ارتقا و نام کهگیلویه و بویراحمد به آن اختصاص یافت و سرانجام در خرداد ماه ۱۳۵۵ به یک استان مستقل تبدیل شد.

نام این استان را برگرفته از نام یکی از مظاهر طبیعی آن؛ یعنی کوه جیلو یا گیلو و نام یکی از اقوام ساکن در این ناحیه یعنی ایل بویراحمد می‌دانند.

جغرافیا

استان کهگیلویه و بویراحمد از شمال با استان چهارمحال و بختیاری، از جنوب با استان‌های فارس و بوشهر، از شرق با استان‌های اصفهان و فارس و از غرب با استان خوزستان همسایه است.

این استان اقلیمی کوهستانی و مرتفع دارد که کوه‌های زاگرس با رشته‌های موازی، سراسر شمال و شرق و کوه‌های خائیز، نیل، سیاه و سفید جنوب شرقی آن را در بر گرفته‌اند. دنا که از بلندترین قله‌های زاگرس جنوبی به شمار می‌رود در این استان قرار گرفته است. رودخانه‌های مارون، بشار، زُهره، خرسان و نازمکان از این استان عبور می‌کنند.

آب‌وهوا

وضعیت خاص بارندگی و پراکندگی ارتفاعات، این استان را به دو منطقه‌ی سردسیر و گرمسیر با آب‌وهوایی متفاوت تقسیم کرده است.

ناحیه گرمسیری که در جنوب و غرب استان و در همسایگی خوزستان قرار گرفته است، آب و هوایی گرم و نیمه خشک دارد. بارندگی در این بخش نسبتاً کم است و سرما و یخبندان در آن به ندرت اتفاق می‌افتد. این قسمت از استان کهگیلویه و بویراحمد پوشیده از درختان پسته کوهی یا به قول بومی‌ها «بنه» است.

ناحیه سردسیری در شمال و شرق استان و در مجاورت استان‌های فارس، اصفهان و چهارمحال و بختیاری واقع شده است. این قسمت از استان که در واقع جنوبی‌ترین بخش زاگرس مرطوب است با جنگل‌های وسیع و زیبای بلوط و پسته کوهی پوشیده شده و سرچشمه‌ی رودهای بزرگ و پرآبی مانند کارون و مارون است. فصل یخبندان منطقه در بعضی نقاط از شهریور آغاز می‌شود و تا اواخر اسفند ادامه می‌یابد.

کهگیلویه و بویراحمد با وجود وسعت نه چندان پهناور، تنوع آب‌وهوایی زیادی دارد؛ یعنی در حالی که در فصل سرد زمستان بخش سردسیری پوشیده از برف است، در بخش‌های گرمسیری انواع میوه‌ها و سبزیجات تابستانی کشت می‌شود.

شهرهای استان کهگیلویه و بویراحمد

تا سال ۱۳۷۵ این استان تنها شامل ۳ شهرستان به نام‌های بویراحمد، کهگیلویه و گچساران بود. اما در تقسیمات جدید کشوری این استان به هفت شهرستان و ۱۶ بخش تقسیم شده که شامل ۱۶ شهر و بیش از ۱۷۰۰ روستاست.

بویراحمد با بخش مرکزی یاسوج

یاسوج که در بخش سردسیری استان قرار گرفته است، مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد است و ساکنان آن را لرهای ایل بویراحمد تشکیل می‌دهند. طبیعت زیبا و وحشی و آثار تاریخی فراوان از دیدنی‌های این شهر است. ارتفاعات برف‌گیر این شهرستان در زمستان‌ها مقصد گردشگران و دوست‌داران ورزش‌های زمستانی و آبشارها و رودهای خروشان آن مهم‌ترین جاذبه برای گردشگران در فصل تابستان است.

دشت‌های پوشیده از لاله‌های واژگون خودرو هم از جاذبه‌هایی است که در پایان بهار گردشگران را به این منطقه می‌کشاند.

آبشارهای تنگ تامرادی، یاسوج و مارگون و پیست اسکی کاکان در این شهرستان قرار گرفته است.

پارک ساحلی رود بشار، تنگه مهربان، پارک کوهستان یاسوج، دریاچه کوه گل و دره المون از دیگر دیدنی‌های طبیعی یاسوج و اطراف آن است. موزه‌ی باستان‌شناسی این شهر که آثار بازیافته از کاوش‌های باستان‌شناسی منطقه را در خود جای داده، پر است از اشیاء باستانی که از پیشینه‌ی دیرین این منطقه حکایت می‌کنند.

کهگیلویه با بخش مرکزی دهدشت

دهدشت شهری با جاذبه‌های طبیعی و تاریخی بسیار است و در بخش گرمسیری استان قرار دارد. بافت تاریخی دهدشت، به‌جا مانده از دوره‌ی صفویه، در سال ۱۳۶۴ به عنوان یک اثر ملی ثبت شده است.

گچساران با بخش مرکزی دوگنبدان

دوگنبدان در جنوب غربی استان و در منطقه گرمسیری آن واقع شده است. بیشتر مردم این شهر به زبان‌های لری و ترکی قشقایی صحبت می‌کنند و پیش از سال ۱۳۵۵ جزئی از استان خوزستان بوده است. دومین میدان نفتی کشور، منابع گازی متعدد و منابع آبی واقع در این شهر، آن را به «شهر آب و آتش» مشهور کرده است.

قلعه دژسلیمان، پل‌های باستانی خیرآباد، پل پریم یا پرین، روستای تاریخی خیرآباد که شامل آب انبار، آتشکده، قلعه و چهار طاقی خیرآباد است، بقایای آتشکده دوگور دوپا، تپه تل دهبو با نزدیک به ۵ هزار سال قدمت، گنبد لیشتَر و قلعه شامبراکان از جمله اماکن تاریخی دوگنبدان است.

دنا با بخش مرکزی سی سخت

دنا در بخش سردسیری استان و در مجاورت استان‌های اصفهان و چهارمحال و بختیاری قرار گرفته است. قلعه‌ی مرتفع دنا و آبشار زیبای سی سخت از جاذبه‌هاییست که هر سال تعداد بی‌شماری از دوست‌داران طبیعت و ورزش‌های کوهستانی را به این منطقه می‌کشاند.

بهمئی با بخش مرکزی لیکک

بیشتر مردم این شهرستان در روستاها سکونت دارند و تنها بخش شهری آن همان لیکک است. بهمئی مرکز جنگل‌های بلوط استان است و مناطق دیدنی بسیاری همچون تنگ سولک، تنگ ماغر، دریاچه بَرَم آلوان، رودخانه تلخ و دریاچه سد مارون را در خود جای داده است که دیدن آنها هر گردشگر خوش ذوقی را به وجد می‌آورد.

چرام

شهر چرام مرکز مراتع و چمنزارهای استان و نام چرام نیز برگرفته از همین ویژگی طبیعی منطقه است. چشمه بَلَقِیس، قلعه تاریخی چرام، مناطق پوشیده از درختان بادام و پسته‌ی کوهی، کیگم و زبان گنجشک و دشت‌هایی پوشیده از گیاهان خودرو که اغلب مصارف دارویی و خوراکی دارند، از دیدنی‌هاییست که توجه گردشگران این منطقه را به خود جلب می‌کند.

باشت

شالادون، سرابیز، کلگه امیشخی، رودخانه شاه بهرام، بایه خون، آبدهگاه، پشت کوه و ماهور باشت از مناطق دیدنی شهر باشت و اطراف آن است. همچنین یکی از کهنسال‌ترین موجودات زنده‌ی روی زمین درخت سرو

کهنسالیست که در روستای لار از توابع این شهر قرار گرفته است. سن این درخت به بیش از ۲۷۰۰ سال و ارتفاع آن به بیش از ۴۰ متر می‌رسد.

کندِه

کوه‌های سفید و سیاه که از ارتفاعات مشهور منطقه و زیستگاه گونه‌های حیات‌وحش هم‌چون خرس قهوه‌ای، پلنگ، گراز، سنجاب ایرانی و کل و بز است، در اطراف این شهر قرار دارند. طبیعت زیبا و بکر «موگرمون»، رودخانه مارون، و صحرای آبلش از دیدنی‌های این شهر است.

غذاهای محلی

یکی از ویژگی‌های غذاهای محلی این استان استفاده از لبنیات و غلات در غذاها و سرشار بودن آنها از طعم‌های دل‌انگیز طبیعی است. شله ماسی، شله شیری (شیربرنج)، شله ماشکی، شله بادامی، کله‌جوش، آش کارده، پلو محلی با قارچ و لیزک، آب‌گوشت محلی، دمپخت، گوشت قورمه، آش دنگو، نان بلوط و نان برکو از غذاهای محلی استان است.

صنایع دستی

صنایع دستی استان کهگیلویه و بویراحمد نیز متناسب با جغرافیا، بافت جمعیتی، پوشش جانوری و گیاهی آن صنایع دستی ایلپاتی و روستایی است. جاجیم، گلیم گچمه و گلیم مشته، نمد، گیوه بافی، پارچه‌های سوزن‌دوزی شده و چادر بافی از صنایع دستی این استان است.

سوغات

وجود دشت‌های وسیع، کوه‌های مرتفع و تپه‌ماهورها، استان کهگیلویه و بویراحمد را به مجموعه‌ای بی‌نظیر از گیاهان معطر خوراکی و دارویی تبدیل کرده است. گردو، عسل، کشمش، کشک، گز عسلوک، انواع آلوچه‌ها و میوه‌های خشک شده، پونه، کنگر و آویشن از مهم‌ترین سوغاتی‌های این استان است.

آداب و رسوم

اهالی کهگیلویه و بویراحمد مراسم سال نو یا همان نوروز را بسیار مفصل به جا می‌آورند. چند شب مانده به تحویل سال هم در مراسمی با نام خیرات نیمه برات، نوعی حلوا از شیر و برنج و سیاه‌دانه درست و میان همسایگان توزیع می‌کنند.

در کنار آداب و سنن ویژه برای خواستگاری و عروسی، سوگواری‌ها و آیین‌های مذهبی نیز در این استان با آداب خاص برگزار می‌شوند. عروسی‌ها پر است از دستمال‌بازی و ترکه‌بازی که مراسم را به جشنواره‌های رنگ و شادی بدل می‌کنند. همچنین سوگواری‌ها سرشار از شیون و اندوه و آداب نمادینی است که حکایت از سوخته‌دلی صاحبان عزا دارد.

از میان آداب و رسوم متنوعی که در این استان به چشم می‌خورد می‌توان به چاله گرم‌کنون یا تهیه و خوردن خوش‌مزه‌ترین غذای محلی اشاره کرد که یک روز مانده به پایان سال انجام می‌شود و اهالی آن را به نشانه‌ی گرم کردن تنور زندگی و استقبال از خیر و برکت در سال جدید انجام می‌دهند.